

УДК 378.1:378.937

Віктор Мозговий

МЕТОДОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ ПРОЦЕСУ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ДО РЕЖИСУРИ ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЇ

Використання у професійній підготовці майбутніх учителів синтезу мистецьких і педагогічних дисциплін, у першу чергу, суттєво розширило практичну складову процесу. Зазначена позиція стосується також і використання у педагогічній практиці основ акторсько-режисерської діяльності. У контексті дослідження процесу підготовки майбутніх учителів до режисури педагогічної дії означена проблема потребує відповідного методологічного обґрунтування, орієнтованого на наукове осмислення функціональної сутності вказаного явища. Успішну реалізацію визначеного завдання ми пов'язуємо із проведенням методологічного аналізу процесу підготовки майбутніх учителів до режисури педагогічної дії.

Доцільність проведення методологічного аналізу як методу науково-педагогічного дослідження ґрунтовно висвітлено у роботах Ю. К. Бабанського, Н. М. Боритко, С. У. Гончаренка, В. П. Давидова, В. І. Загвязинського, В. В. Краєвського, О. М. Новікова, Ю. П. Сурміна та ін. Однак проблема дослідження процесу підготовки майбутніх учителів до режисури педагогічної дії у методологічному аспекті у вітчизняній та зарубіжній науковій літературі має фрагментарний характер.

Відтак метою цієї статті є методологічний аналіз процесу підготовки майбутніх учителів до режисури педагогічної дії.

Для успішного проведення методологічного аналізу нам потрібно визначити головні орієнтири, на основі яких і буде реалізовано аналітичну діяльність. Досліджуючи основи наукового обґрунтування проблеми (дидактичної, методологічної, навчальної тощо), В. В. Краєвський наводить як приклад певну послідовність, представлену так: «джерело → процедури → продукт» [1, с. 25].

Припускаємо, що реалізація зазначеної послідовності у контексті сучасної педагогічної освіти має ознаку певної інновації. Тому ми звернули увагу на підхід щодо реалізації методологічного аналізу педагогічної інновації з позиції освітнього проекту, запропонований О. М. Новіковим. Обґрунтовуючи методологічні засади освітнього проекту як циклу інноваційної діяльності, дослідник зазначає, що «...продуктивна, інноваційна діяльність направлена на отримання об'єктивно нового, або суб'єктивно нового результату» [2, с. 6].

Наведені визначення дають підстави нам розглянути підготовку майбутніх учителів до режисури педагогічної дії як певний освітній проект та проаналізувати його у контексті певних функцій. Використовуючи рекомендації О. М. Новікова щодо створення освітнього проекту [2, с. 87],

обґрунтуємо процес підготовки майбутніх учителів до режисури педагогічної дії за такими фазами: проектування, технологізація і рефлексія.

Реалізація фази проектування процесу підготовки майбутніх учителів до режисури педагогічної дії як освітній проект передбачає проходження чотирьох стадій – концептуальної, моделювання, конструювання, технологічної підготовки.

Обґрунтуємо деякі аспекти концептуальної стадії підготовки майбутніх учителів до режисури педагогічної дії як певного освітнього проекту. Почнемо методологічний аналіз концептуальної стадії освітнього проекту із характеристики *джерела* наукового обґрунтування проблеми підготовки майбутніх учителів до режисури педагогічної дії. Безперечно, найбільш значущим джерелом наукового обґрунтування вказаної проблеми є практика педагогічної діяльності. Беручи до уваги наведену позицію, першою функцією, що підлягатиме методологічному аналізу, є *обґрунтування доцільності* запровадження у професійну підготовку майбутніх учителів теоретичних знань, практичних умінь і навичок реалізовувати функцію режисури педагогічної дії.

Аналіз напрацювань педагогічної практики свідчить, що використання театральних форм і методів у роботі вчителя та досвід стихійно-емпіричних уявлень про виразність педагогічної дії спонукали педагогів-практиків до розширення меж прийомів педагогічної взаємодії. Підтвердженням доцільності оволодіння майбутніми вчителями функцією режисури педагогічної дії може слугувати факт модернізації сучасного освітнього середовища, у якому сучасний учень усе частіше бачить себе співорганізатором процесу навчання, виховання та розвитку. Інтерактивність освітнього середовища мотивує сучасного вчителя до організації динамічної педагогічної дії. Реалізація сучасних специфічно освітніх вимог можлива за умови оволодіння майбутніми вчителями специфічно професійною функцією режисури педагогічної дії.

Другою функцією, що підлягає методологічному аналізу, є *обґрунтування способу* реалізації підготовки майбутніх учителів до режисури педагогічної дії. Зазначена функція характеризується формувальними властивостями, що забезпечують результативність підготовки майбутніх учителів до режисури педагогічної дії. Реалізація зазначеної функції повинна бути адекватною до педагогічної дійсності, випереджувати запити педагогічної практики та ґрунтуватися на закономірностях, наявних у системі професійної підготовки педагогічних кадрів. Протиріччя у педагогічній практиці, що стосуються проблеми налагодження педагогічної взаємодії між учасниками навчально-виховного процесу, вивели проблему підготовки майбутніх учителів до режисури педагогічної дії на рівень значущого педагогічного завдання. Розглядаючи зазначене завдання, ми розуміємо, що безпосередній процес підготовки

майбутніх учителів до режисури педагогічної дії становить певну систему у контексті цілісної підготовки майбутніх учителів до професійної діяльності. Таким чином, процес підготовки майбутніх учителів до режисури педагогічної дії як певний освітній проект є варіантом вирішення проблеми налагодження результативної педагогічної дії. Встановлений взаємозв'язок логічно порушує питання визначення цілей процесу підготовки майбутніх учителів до режисури педагогічної дії як інноваційної педагогічної системи.

Подальші завдання розробки проекту підготовки майбутніх учителів до режисури педагогічної дії як освітнього проекту будуть реалізовуватися у межах стадії моделювання. Моделювання освітнього проекту, пов'язаного із проблемою підготовки майбутніх учителів до режисури педагогічної дії, буде проведено за допомогою методу «сценаріїв».

У контексті реалізації проблеми підготовки майбутніх учителів до режисури педагогічної дії метод «сценаріїв» становитиме описову характеристику освітнього проекту з вирішенням таких завдань: 1) перелік фактів, що впливають на реалізацію освітнього проекту; 2) визначення якісних параметрів освітнього проекту; 3) створення додаткових інформаційних фондів, що сприятимуть реалізації освітнього проекту. Взявши за основу аналізу метод «сценаріїв», ми все одно не зможемо за рахунок нього провести детальну описову характеристику визначених завдань освітнього проекту. Тому вважаємо за доцільне застосувати запропоновані Ю. П. Сурміним методи аналітичної діяльності другого порядку, а саме: метод парадоксу; метод «мінімаксу»; метод екстраполяції [3, с. 57]. Вищезазначеним трьома завданнями сценарію освітнього проекту, що стосується підготовки майбутніх учителів до режисури педагогічної дії, відповідають вказані три методи.

Розпочнемо складання сценарію нашого освітнього проекту з вирішення першого завдання – переліку фактів, що впливають на перспективу реалізації освітнього проекту. Використовуючи метод парадоксу, розглянемо навчально-виховний процес не як спеціально організований педагогічний вплив, а як педагогічну взаємодію, що спонукає вчителя до пошуку та створення авторської педагогічної системи, орієнтованої на формування особистісного вектору навчання, виховання і розвитку учня, студента.

Першим фактом, що спонукає до розробки вказаного освітнього проекту, можна вважати невідповідність розвитку освітнього середовища до вимог інформаційно модифікованого суспільства. Другим фактом, що вказує на перспективність розгляду проекту підготовки майбутніх учителів до режисури педагогічної дії є характерна особливість підходів до професійної підготовки фахівців за різними напрямками, у тому числі й педагогічним.

Встановлені факти спонукають нас до аналізу якісних параметрів

освітнього проекту, пов'язаного з підготовкою майбутніх учителів до режисури педагогічної дії. Використовуючи метод «мінімаксу», визначимо мінімальні якісні параметри освітнього проекту у таких категоріях як «процес» і «результат». Якісні параметри підготовки майбутніх учителів до режисури педагогічної дії як процесу можуть бути представлені такими показниками: доступність оволодіння майбутніми вчителями функцією режисури педагогічної дії; актуальність підготовки майбутніх учителів до режисури педагогічної дії; здатність майбутніх учителів оволодіти функцією режисури педагогічної дії. Щодо визначення якісних параметрів підготовки майбутніх учителів до режисури педагогічної дії як результату, то основними тут можуть бути такі показники: готовність до організації майбутніми вчителями результативної педагогічної взаємодії; сформовані у майбутніх учителів навички професійно-педагогічної комунікації; підготовленість майбутніх учителів до реалізації функції режисури педагогічної дії.

Останнє завдання процесу моделювання освітнього проекту, що стосується підготовки майбутніх учителів до режисури педагогічної дії, пов'язано зі створенням додаткових інформаційних фондів, які сприятимуть реалізації зазначеної інновації. Аналізуючи процес підготовки майбутніх учителів до режисури педагогічної дії як освітній проект, беззаперечним є факт наявності досить глибокого синтезу театральної і класичної педагогіки. Досвід театральної педагогіки щодо професійної підготовки актора, режисера став тим науково-практичним підґрунтям, що в деякій мірі вплинуло на визначення висхідних позицій режисури педагогічної дії. Також необхідно віддати належне і педагогічній майстерності, яка стала мотивом для розробки проблеми підготовки майбутніх учителів до режисури педагогічної дії.

Таким чином, наведені приклади підтверджують існування певного спектру інформації, що стосується реалізації проблеми підготовки майбутніх учителів до режисури педагогічної дії. Використання методу екстраполяції забезпечило нам розширення висновків, отриманих із спостереження за однією частиною явища на іншу його частину, створюючи при цьому додаткові характеристики та відповідні інформаційні фонди, що сприятимуть розвитку освітнього проекту як сьогодні, так і в майбутньому. Підбиваючи підсумки моделювання освітнього проекту, зазначимо, що наведені описові характеристики методологічних завдань за допомогою методу «сценаріїв» дозволили нам створити певну абстрактну модель процесу підготовки майбутніх учителів до режисури педагогічної дії.

Останньою стадією розділу проектування освітнього проекту є технологічна підготовка. Реалізація процесу підготовки майбутніх учителів до режисури педагогічної дії неможлива без наявності науково-методичних матеріалів, що розкривають сутність зазначеного процесу як

локального освітнього проекту, пояснюють підходи до реалізації вказаної підготовки у контексті сучасної педагогічної освіти, описують очікувані результати від реалізації запропонованої педагогічної інновації.

Вказана стадія технологічної підготовки є передумовою реалізації другої основної фази освітнього проекту – технологічної. Основним завданням зазначеної фази є реалізація розробленої моделі освітнього проекту. Для нашого дослідження це – процес підготовки майбутніх учителів до режисури педагогічної дії. Визначаючи перспективи та шляхи реалізації освітнього проекту, ми вирішили реалізовувати підготовку майбутніх учителів до режисури педагогічної дії у рамках певної експериментальної методики. Основним завданням методики підготовки майбутніх учителів до режисури педагогічної дії є формування професійної функції, що сприятиме налагодженню результативної педагогічної взаємодії у рамках навчально-виховного процесу та у позаурочній діяльності.

Останньою фазою реалізації освітнього проекту, що стосується підготовки майбутніх учителів до режисури педагогічної дії, є рефлексивна фаза. Слід зазначити, що саме вибір такої форми як освітній проект, дозволив нам дидактично обґрунтувати та методологічно розробити підготовку майбутніх учителів до режисури педагогічної дії як цілісний процес. А тому оцінку ефективності реалізації цього освітнього проекту ми будемо проводити, спираючись на цілісність цього педагогічного явища. Основними методами такої оцінки обрано методи, які будуть реалізовані у контексті цілісного підходу, а саме: самооцінки, незалежної експертної оцінки, метод аналізу кінцевих результатів проекту.

Щодо результативності освітнього проекту підготовки майбутніх учителів до режисури педагогічної дії, то слід зазначити, що позитивна динаміка може мати спочатку досить незначний вияв. Такий факт посилюється низкою причин об'єктивного і суб'єктивного характеру. До об'єктивних причин належать такі: 1) педагогічний процес тривалий час досить успішно функціонує і без режисури педагогічної дії; 2) якщо учень або студент має бажання навчатися, він першим буде зацікавлений у результативній педагогічній взаємодії з учителем. Що ж стосується суб'єктивних причин, то з-поміж основних виокремлюємо: 1) осмислення реальності розвитку освітнього процесу, відповідно, висуває нові вимоги і до його учасників – учнів і вчителів; 2) уміння вчителем грамотно компонувати навчальну інформацію, організувати її осмислення, формувати висновки не спрощує процес навчання, а створює умови для розвитку в учнів певної інформаційно-комунікативної компетенції, що є вимогою сучасного освітнього середовища.

Результати методологічного аналізу проблеми підготовки майбутніх учителів до режисури педагогічної дії дають підстави для висновку про те, що проведене обґрунтування досліджуваного явища у контексті освітнього

проекту забезпечило реалізацію випереджувальної функції щодо педагогічної практики. Отримані характеристики об'єкта дослідження дозволили провести опис цілісного педагогічного явища на основі пізнавальних процесів. Визначені елементи, які підлягали аналітичній діяльності, обрано відповідно до природи досліджуваного явища і цілком відповідають загальнодидактичним вимогам до проведення методологічного аналізу.

Перспективи подальших розвідок із напрямку дослідження пов'язані з обґрунтуванням методології цілісного підходу підготовки майбутніх учителів до режисури педагогічної дії.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Краевский В. В. Проблемы научного обоснования обучения. Методологический анализ / Володар Викторович Краевский. – М. : Педагогика, 1977. – 264 с.
2. Новиков А. М. Образовательный проект (методология образовательной деятельности) / А. М. Новиков, Д. А. Новиков. – М. : Эгвес, 2004. – 120 с.
3. Сурмін Ю. П. Майстерня вченого : підручник для науковця / Юрій Петрович Сурмін. – К. : Навчально-методичний центр «Консорціум з удосконалення менеджмент – освіти в Україні», 2006. – 302 с.